

Landskap: Skåne ..... Upptecknat av: teol. stud. N. A. Svensson
 Härad: Norra Åsbo ..... Adress: box 316, Örkelljunga
 Socken: Örkelljunga ..... Berättat av: f. lantbrukaren Karl Johansson
 Uppteckningsår: 1946 ..... Född år 1865 i Attarp, Örkelljunga

Uppteckningen rör:	Äventyr under "reisekörning"	s. 1.
	Gäss	s. 1.
	Hästar och vaktpojkar	s. 2.
	<i>Hittel med kopparspöngar.</i>	s. 2.
	"Trallebjäret"	s. 2.
	"Hallastenen"; <i>kasta en sten där någon väl ihjäl sig.</i>	s. 2.
	"Snibestua"; <i>troll.</i>	s. 2.
	Gammal kyrkstig	s. 3.
	Sillhandel	s. 3.
	(Sädesbruk) <i>La'd den.</i>	s. 3.
	"Mågning" på annandag jul	s. 4.
	De dödas julotta	s. 4.
	Kappkörning från julotta	s. 4.
	Knutsupptåg	s. 4.
	Gamla bruk kring dopet	s. 5.
	Botande av tandvärk	s. 5.
	Begravningståg	s. 6.
	<i>Hästarna gilla inte gåt med lik</i>	s. 6.
	Frieri. <i>öften till körning.</i>	s. 6-7.

1/4.10175 :/.

Berättaren är född i Attarp i norra delen av socknen. Innehade i många år lantbruk i Lemmehult, där han fortfarande bor. Hemmet i Attarp kallades "Tränged". Har bredvid jordbruket bedrivit handel o. kört "reiser".

I trakten av Blälinge hage var förr tillhåll för mycket dåligt folk. En gång då jag hade varit i stan på en "reisa" och kom i närheten av Blälinge hage mötte jag en gammal gumma, som haltade svårt. På armen bar hon en tung korg. Hon frågade om hon fick åka, och jag lät henne sitta upp. Men efter en stund tyckte jag att främlingen såg en smula besynnerlig ut. Jag undrade också mycket vad där var i korgen. Därför funklade jag lite med piskan och tappade den. Jag bad då främlingen gå av och hämta upp den. Under tiden hann jag se lite närmare vad som fanns i krogen under potatisen som låg överst. Korgen var full av knivar och revolverar. Jag piskade på hästen och jag hade en bra häst, så han hann ifrån den utklädda gumman. Men en revolverf hade "gumman" på sig och "hon" sköt också efter mig, men avståndet var då för stort för att skottet skulle råka. Detta var så sent som på 1890-talet, innan jag var gift.

Gäss hade man förr mycket i Halland, men alra mest i Bjäre härad. Även i Örkelljunga socken hade man gäss på en del gårdar. Jag var 13 år när jag börja handla med gäss. Förr drev man gässen, och jag gjorde det också de första gångerna. Sedan sålde vi gässen nere på slätten, där de fick gå på stubbåkrarna. Då kostade gässen inte mer än 25 öre stycket.

2M. 10175:2.

Hästar hade man inte så många förr i Örkelljunga socken. I min barndom var där bara två hästar i Lemmeshults by. -- Vissa byar hade gemensamma "ottepaugar" (vaktpojkar). Man hade inte så väl inhägnat överallt, och därför fick man "otta" korna.

I Ringarp var där en som plöjde och han hitta en kittel som var full med kopparpengar.

Strax ovanför detta hemmanet ligger en höjd som kallades för "Trallebjäret". Där låg förr en gammal stuga, och i den bodde en karing som hetten Hanna. För att komma in i stugan måste man gå upp för tre trappsteg, vilket var mycket ovanligt förr, då stuggolvet var i markens höjd. Gumman kallades därför Trapple-Hanan. Men av det blev så småningom "Tralle". "Tralle-Jannen" hade också bott där.

I Mattarp ligger ett högt berg, fullt med stora stenar. "Hallastenen" kallades den förr. --- Mellan Mattarp och Tockarp till höger om vägen låg förr en stor stenhög, och kanske den ligger där ännu. Var och en som gick förbi där skulle kasta en sten på högen. Det var en som hade kört och välrt där och slagit ihäl sig.

I "Snibestua" bodde det ett troll som hette Sniban. Hon brukade springa till närmsta ställe, Brända Hag och låna eld. Elden bar hon mellan tårna och hon spran så rent förskräckligt. - När hon lånte grovbrö betalade hon igen med "södebrö", och när hon lånte "södebrö"

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3. M. 10175:3.
betalte hon igen med "vedebrö".

Från Fasalt gick en "kyrkestätt" (kyrkstig) ner till Örke-
lljunga kyrka. Den gick över dessa ägor och kom ut vid Anton Pålssons vid
gamla hallandsvägen.

För körde Örke-lljungabönderna ofta ut till Kullen och köpte
sill. Man körde också till Halmstad. Där var jag själv flera gånger.
Vid gästgivaregården brukade bönder hålla och sälja sill efter mäs-
san på söndagarna. Folket brukade bära hem sillen i stora näsdukar.
Man hade inte så gott om papper på den tiden. - På vägarna kunde
man ofta få se långa långa rader av reisekörare. En gång var vi 30
stycken reisekörare som kom från Kullen med sill. Vid Bläsinge hage
brukade man pusta ett beide. Då frågade vi varandra var vi skulle
sälja sillen. Alla skulle till Ljungaskogs marknad, som hölls dagen
efter. Men då skyndade jag mej upp till Halland och sålde min sill.
När jag kom tillbaks stod de andra där fortfarande med sin sill. De
var ju rent för många, och de förargade sig överz att de inte hade
fölt med mej.

När man skulle så förr sådde man alltid för hand. Såkarlen
skulle då kasta utsädet så högt i luften som han ville att säden
skulle bli hög. --- I såkorgen skulle man smula sönder bröd från
"julabröet". Såkarlen skulle också äta sådant brö.

S. Käus
N. Åker
Örke-lljunga
17/10 1946

Skriv endast på denna sida!

1/10 1946, Sten, Sten A. Svensson
Karl Johansson
Född 1865, Atteys, Örke-lljunga

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4. M. 10175:4.

På annandag jul samlades stora flockar med drängar tidigt på morgonen innan folket hade vaknat. Hos folk som man tyckte om gick man in i ladugårdarna och "mågade". Men var det någon man hyste agg till gick man in i stallet och vände upp och ner på allting och spridde ut mög. Därför var man rädd att ha mög i stallet på annandag jul.

Om man kom för tidigt till kyrkan på juldagsmorgon sa de att kyrkan var full av folk. Man kunde känna på bänkarna att de var sandiga. Det var de döda, eller någon slags andar, som höll julotta då.

Från julottan brukade man köra i kapp hem. Den som kom först hem skulle först få inhöstat. Men det blev till sist ett rent oskick. Man körde hästarna rent fördärvade. En gång var där därför några som hade bytt ut skaklarna och ställt till en väldig oreda i stallen vid Gästgivaregården, där man ställde in sina hästar, för att de skulle bli försenade.

På trettondag Knut klädde man ut en halmgubbe. Den bars om nätterna från går till gård. Man ställde den uppåt stugdörren, och när man så vaknade på morgonen och öppnade förl halmgubben in i stugan. Man brukade också skriva anonyma brev, med allahanda skämt, i lommorna på gubben. Det kallades för att köra ut julen. Någon gång har det förekommit ännu så sent som för tio år sedan. Gubben skjutsade man så omkring tills någon fick den som inte brydde sig om att köra den vidare.

5. M. 10175:5.

Barnmorskan kallades förr "jorgomma". Hon bodde nere i Örkelljunga.
--- En havande kvinna fick akta sig mycket noga för att se ett lik.
Man trodde att barnet då skulle få likfärg. Det tror jag nog är riktigt.
--- Gudmodern som skulle bära barnet fick hålla sig mycket tyst.
Hon skulle inte yttra ett ord förrän man kommit över rinnande vatten på vägen ner till kyrkan, för då skulle barnet bli sladdrigt. ---
När man hade gått och läst blev man ofta anmodad att stå fadder. Var det en flicka som skulle stå fadder första gången, skulle det vara när en pojke döptes, och tvärtom. Det var för att flickorna skulle få "karatycke" och pojkarna "fruntimmerstycke". --- På barnet som skulle döpas skulle man lägga bröd på bröstet, och vid fötterna skulle det läggas i svepet en peng. Detta var för att varken bröd eller pengar skulle tryta det nyfödda barnet. --- Dopklänningen skulle efter dopet tags av barnet och hängas så högt upp man kunde i taket. Sedan skulle en fadder binde så hårt hon kunde ihop dopklänningen, för att ingen skulle kunna komma i den. Detta förekom ännu in på detta århundradet. --- Om små barn blev sjuka kunde man sätta bort vissa sjukdomar i trä. I ett ungt träd ~~skaxman~~ klöv man stammen på ett ställe, och tänjde ut trädhalvorna så mycket att man kunde få barnet igenom. Om trädhalvorna sedan växte samman skulle barnet bli friskt, men växte de inte tillsammans igen skulle barnet dö. --- Om man fick tandvärk skulle man peta med en spik vid tanden så att det blödde. Spiken skulle man sedan slå in i ett träd i skogen. Men den som högg ett sådant träd fick i stället tandvärken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6. M. 10175:6.

Förr i tiden bar man liken till kyrkan, men senare körde man dem med häst och vagn till kyrkan. Blev det stora luckor mellan vagnarna sade man att någon av dem som var med i liktåget snart skulle dö, för där var plats till fler. Det inträffade också, det har jag själv varit med om. ---- I Skogen bodde en käring som hade mycket ont på sitt samvete. När hon var död skulle man köra liket till kyrkan. Men på ett ställe, där vägen löpte över en bäck ville hästarna inte gå vidare. De började vrenskas och slog sönder vagnen, och hade så när slagit sönder likkistan med. Men så tog man av kistan och lät hästarna köra över bron, och sedan gick det åter bra att köra liket.

När man skulle fria förr i världen skulle man ha en böneman med sig. Ofta var det en gumma, kanske friarens egen mor, och det var hon som skulle framföra ärendet. Det hörde också till att man skulle bjuda på riklig traktering vid ett sådant tillfälle. Nere i Flinka bodde en karl som skulle ut och fria, men han var så väldigt glad i mat. För att han inte skulle äta för mycket när han kom för att fria tog bönekäringen med sig en äggakaga, och den fick friaren äta strax innan han kom fram. "När jag så trampar de på tärna så ska du höra upp å eda" sade gumman till friaren. - Man kom så in, och friaren och hans bönekäring blev bjudna på mycken mat. Men rätt som det var kom husets katt och trampade friaren på fötterna, och därefter envisades friaren med att inte vilja ha mer mat. "Men karl ska du ente eda" sade världfolket till friaren. Men då blev den stackarlen tvungen att förklara sig: Ja, ska ja si som de e, så aud ja en ägga-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7. M. 10175:7

kaga innan jag kom in. ---Men denne friaren var inte ~~bra~~ glad vid mat, utan också förfärligt lat. Det fick hans käring ofta veta. Därför brukade hon sätta ut en "smörmad" i var ända på skåren för att han skulle skynda sig att slå.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
